

„Lisiczka żółty hrybok,
Ślimaczkow nie bajesia,
Nie toczyć jeja czerwiaczok,
On u lesie zdarou błyszczysia“¹⁾).

Podobnie wreszcie opis „matecznika“ został urobiony na pojęciach ludu białoruskiego, który miejsce wiecznego spoczynku zwierząt nie inaczej sobie przedstawia. „Matecznik“ w wyobrażeniach jego jest to „środek puszczy całkowicie niedostępny dla zwyczajnego śmiertelnika“. Matecznik otoczony jest lasem odwiecznym, przez który nie podobna się przedrzeć, las ten bowiem zavalony jest drzewami połamanymi, a nadto otaczają go błota, nie zamarzające nawet w najostriejszej zimie. „Wszystkie chore zwierzęta idą tutaj umierać: one tylko znają tajemne drogi, któremi można dostać się do matecznika“²⁾).

I na tem przychodzi nam zakończyć rozpatrywanie oddziaływania ludowej poezji na twórczość Mickiewicza, oddziaływania poezji tej prostej, które przecież nie było jednodniowem, a wszczęło się w tych latach pacholących, kiedy poeta słuchał piosenki:

„O tej dziewczynie, co tak grać lubiła,
Że przy skrzypczkach gąski pogubiła,
O tej sierocie, co piękna jak zorze
Zganiać szła ptactwo o wieczornej porze“.

Lipiec 1896 — listopad 1897 r.

Stanisław Zdziański.

„Zwodenia“, zagadki, facecye u dzieci ludu.

Klekle, Wüöjtuś, klekle,
Twüója matka w piekle,
Güetuje se kluski
Na śtyry gárnuszki.
Püestawiuüa przed preglem,

¹⁾ Dr. J. Tretiak. Mickiewicz w Wilnie... I. 210.

²⁾ A. E. Bogdanowicz. Pereżytki driewniamo mirosoczercanija u Bielorussov. Grodno. 1895. str. 78.

Püemisza ¹⁾ ũezegiem.
Wüötus²⁾ przyleciaŭ — kle-kle-kle ³⁾,
Juz ni ma nie ⁴⁾.

Püewidz: wołek.
(Gdy powie, następuje szybko odpowiedź).
Twój ũójciec ciołek.

Püewidz: püewróż.
Twój ũójciec kiérnóz.

Püewidz: ũökienica.
Twüoja matka carewnica.

Püewidz: ũópata.
Twüoja matka kalapata.

Püewidz: ũöchtusza.
Twüoja matka psia dusza
(Całuj w d... matusza).

Nie wypüewis: pięć.
Włóż de d... palec i kręć.

Nie wypüewis: siedem.
Zjidz g.....küe z miedem.

Püewidz: štiry.
Całuj psa w nyry.

Püewidz: dwieście.
Zbirej g...a püe mieści.

Püewidz trzy.
Zjidz küeszyczek wszy.

Püewidz: pies.
Püecałuj güe, jezli kces.

¹⁾ ā długie powstało z kontrakcyi ała w imesł. przeszł. na ł. 3 os. rodz. żeńsk.

²⁾ W ũöjtus, bocian pieszczotliwie, zwłaszcza u dzieci.

³⁾ Jest to dziecinne, nieświadome i bezmyślne dobieranie rymów, w których zawarte jest naśladowanie klekotania bociana.

⁴⁾ Zjadł.

Püewidz: püed stelikiem.
Zechlej g...o z karmelikiem.

Püewidz: püed stołem.
Zechlej g... z rosołem.

Püowidz: kto we śretku.
Zji g...o na kołowretku.

Püewidz: kto na kraju.
Ten zji püe pu jaju.

Püewidz: kto śpi üed ściany.
Niech zji gárcek śmietany.

Na co kühón náprzódy ütknie,
jak de stajni włazi?
— Na dyle.
— Zjidz g...o kühóbyle.

— Püeco wrona de lasu idzie?
— Büe las de ni nie przydzie.

Co sie wronie stanie, jak ji 7 lát
minie?
— Na üósmý sie ji üóbróci.

Co to jest, co steji za dzwiamy,
Má pyszczászek zmamlany?
(O.: stępa)

“Ójciec łusý byk,
Matka poležnica,
A dzieci jagnięta?
(O.: stępa).

Barńecka wina,
“Óbręcoszek¹⁾ na ni nima.
(O.: jaje).

¹⁾ obręczy, zdrobniale

Maluśkie cárniuskie,
Welgo kűede ¹⁾ ruszy.

(O.: pchła)

Stei przy dredze, na jedny nedze,
Kto sie tknie, to bardzo klnie.

(O.: oset)

Kiej pchła kwűece ²⁾ ?

(O.: Jak komu na jaja wlezie)

Przyjechaűa Niemka
W cerwonych sukienkach,
Jak jo rozbierali,
To nad nio plakali.

(O.: cebula)

Wkiedy nűwiűcy dziurek de nieba ?

(O.: we źniwa ³⁾).

Bez cegűe zűgona nie zűeűe ?

(O.: Jak nie nawróci).

Jakich w lejsie drzew nűwiűcy ?

(O.: ũókrűgűych).

„Őjciec z miasta ⁴⁾, matka z lassa,
dziurawe dzieci majo ?

(O.: skrzynka — dawna, prymityw-
nej konstrukcyi skrzynka do rűniű-
cia sieczki.)

W lejsie ũnciűte, w chűłpie nűgiűte,
pűed kűűűmy ligű, de kűműery wbiega ?

(O.: sito).

W lejsie roűo, liűcie miaűo,
Terűz nosi dusze, ciaűo.

(O.: kűűlibka).

Maluśkie, cárniuskie, dalekűe ũűbleci.

(O.: źrenica).

¹⁾ wielkű kűodű.

²⁾ kwocze.

³⁾ resztki przy ziemi po uciűciu słomy z kűosem sterczű na ścier-
niskach podczas źniwa.

⁴⁾ rzezak,

Pude de lasa. . .
— Já tyz.
^u Utne sesienke. . .
— Já tyz.
Zrebie kűerytkűie . . .
— Já tyz.
Bedo świnie żarły. . .
— Já tyz.

Mały domecek,
Połno w niem kulecek,
Nie ji, nie pije,
Chűedzi i bije.
(O.: zygár).

Jak śmierci na imie?
(O.: Amen ¹⁾, fertyg).

Cem kűesciół ũópásany?
(O.: presecyjom ²⁾).

Na cem kűesciół stei?
(O.: na chwale bűeży).

Jaki święty bez pięty?
(O.: święty Krzyż)

Który święty nájtlűsciejszy?
(O.: święty ũólij (olój)).

Są to, jak na dzieci, nie bardzo moralne i wcale nie naiwne, utwory a jednak u dzieci (od 6- 12 lat) słyszane i zapisane w rodzinnej wiosce koło Tarnowa. Nie wszystkie zebrałem, ale najważniejsze, najpopularniejsze i powszechnie znane, nie tylko tam, ale i w innych okolicach, jak później miałem sposobność o tem się przekonać.

Nie od rzeczy, myślę, byłoby gruntowniejsze, wszechstronne opracowanie na podstawie samodzielnych badań, obcowania i obserwacyi, stanu psychicznego i moralnego dziecka naszego ludu jwiejskiego. Wogóle w tym kierunku właśnie u nas bardzo mało prawie nic, nie zdziałano. W Niemczech, a zwłaszcza w Anglii, už dawno zabrali się do tego przedmiotu uczeni badacze, a wy-

¹⁾ „Bűe sie mówi: . . . śmierci naszymy amen“ t. j. na imię śmierci naszej „amen“.

²⁾ procesyę ludzi dokoła kościoła.

siłki ich choć nie świetnym uwieńczone są rezultatem, to w każdym razie zaznaczają pomyślny zwrot i w porównaniu z nami, jak na dziś, spory krok postąpiono naprzód. Nie jest to brak ludzi odpowiednio wykształconych, nawet fachowych, ale obojętność, niezrozumienie, albo często i kursujące najfałszywsze o pracach dyalektologicznych wyobrażenie.

Jan Witek.

Zapiski ludoznawcze z życia Żydów.

Wiara w znaczenie imion.

U Żydów nadaje się dziecięciu imię z prawidła po zmarłym krewnym, bądź ze strony ojca, bądź też matki ¹⁾. Pogrobowiec płci męskiej otrzymuje zawsze imię ojca. Rzadko nadaje się dziecięciu imię po innej osobie, np. po zmarłym przyjacielu. Jeżeli nie ma odpowiedniej osoby krewniej, to nadaje się imiona patryarchów, u mężczyzn: Izak, Abraham, Mojżesz i Aron, u kobiet: Sara, Rachela, Rebeka, Lea, (die vier uves nazywają je Żydzi) ²⁾. Imię nadaje się dziecięciu po osobie tej samej płci, czasami jednakowoż bywa ono nadawanem po osobie płci odmiennej, przyczem pozostawia się je albo niezmienionem, lub też zmienia odpowiednio. Tak np, u mężczyzny nadajemy imiona Szüsel i Sisie, nadawane zazwyczaj kobietom. Znany mi jest wypadek, w którym dziewczęciu nadano imię: Goida po zmarłym wuju matki imienia: Godel. W praktyce swojej adwokackiej miałem raz zaskarżyć kobietę, która się nazywała: Szulem a więc miała imię męskie, (Schulim jest odmienną formą słowną Salomona).

Przy wyborze imienia powodują się Żydzi względami, dotyczącymi osoby, po której imię ma być nadane. Chętnie nadaje się imię po zmarłym krewnym, który był za życia szczęśliwym, lub który się odznaczał uczonością. Właściwości i przymioty zmar-

¹⁾ Podobnie, choć nieco odmiennie ma się rzecz u Słowian południowych (por. Dra F. Kraussa „Sitte und Brauch der Südslaven.“ Str. 542).

²⁾ Imiona Sary i Ley często nadają razem.